

Valori superlative ale prefixoidelor în limba română actuală – utilizări cu baze substantivale

RALUCA IONESCU

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan–Al Rosetti”, București

Limbajul actual al publicisticii este puternic marcat de diversitate ca reflectare a varietății indiscutabile a realității extralingvistice. Ideile, informațiile captează modalități de expresie dintre cele mai diferite și impun o nuanțare a mijloacelor lingvistice utilizate. Existența unui număr considerabil de publicații postdecembriste, pluralitatea de direcții și intenții urmărite reprezintă premisele diversificării expresiei și ale inovației la toate nivelurile limbii. Excesul de xenisme, avansarea în direcția derivării lexicale sau a glisărilor semantice sunt tendințe confirmate de presa ultimilor ani, cu potențial productiv deschis. Ele reprezintă, cu toate acestea, zone ale limbii susceptibile de a se modifica în funcție de contextul extralingvistic sau de a dispărea o dată cu realitatea care le-a impus. Caracterul efemer al multora dintre formațiile interne recent apărute nu înseamnă însă că sunt fenomene periferice sau puțin semnificative, ci pun în evidență dinamica sistemului lingvistic.

Excerptarea lexico-semantică a presei din ultimii ani permite identificarea unei tendințe a limbii române actuale, aceea a compunerii unor substantive cu prefixoide de tipul: *SUPER-*, *SUPRA-*, *MEGA-*, *ULTRA-*, *MACRO-*, *MICRO-*, *MINI-*. Limba română a manifestat întotdeauna sensibilitate față de derivare. Producțiile interne (derivate cu prefixe sau sufixe) sunt multiple și par a avea în continuare la bază un tipar foarte productiv. Sentimentul derivării este întărit în limba actuală și de aceste structuri care includ prefixoide sau sufixoide, deși, din punct de vedere lingvistic, avem de-a face cu un procedeu diferit: compunerea. Aceste elemente formative au valori lexicale concrete și, în plus, sunt încărcate cu seme superlative pe care le transferă cuvântului-suport. Structura rezultată este o unitate cu individualitate semantică și morfologică. În cazul adjectivelor, fenomenul este normal, pentru că adjectivul compus se află în variație liberă cu adjectivul marcat prin categoria comparației: *copil superdotat* = *copil foarte dotat*.

Tendința actuală a limbii este de a transfera semele superlative și substantivelor la care se atașează prefixoidele. Transferul semantic are loc, dar structurii create nu i se mai poate substitui, în nici un context, structura echivalentă cu morfemul de comparație. Astfel, *megashow* păstrează ideea de superlativ, dar nu poate fi substituit prin **foarte show*.

Există, totuși, în limba română, o categorie restrânsă de substantive care suportă gradarea prin comparația canonică. Este vorba, în primul rând, de clasa substantivelor care denumesc stări fizice (*frig, somn, greață, foame, sete, lene, frică etc.*) sau atmosferice (*întuneric, lumină, ceață, vânt, ger etc.*).

Mi-e foarte sete.

E mai întuneric decât ieri.

În al doilea rând, substantivele considerate reprezentante-tip ale unei însușiri pot fi gradate:

Din cauza lipsei, poetul cel mai poet din Valahia este amenințat a-și închide ochii la spital. (Alecsandri)

*Laura, Laura, judeci ca cea mai femeie dintre femei. (Cez. Petrescu)¹
E mai copil decât mi-aș fi închipuit.*

Interesant este că și pentru aceste substantive apare tendința de a marca gradarea cu ajutorul prefixoidelor: *superlene, superfoame, superîntuneric, superfemeie* etc.

Modalitățile gramaticale de gradare prin morfemele categoriei comparației i se adaugă însă variante lexicale noi, realizate prin compunere, mai ales în stilul publicistic. Pentru marcarea superlativului absolut a fost semnalat un procedeu foarte productiv în limba actuală: utilizarea unor structuri cu substantive desemantizate, care au căpătat valoarea de mărci ale gradului respectiv: *fulger, cheie, etalon, limită, model, record* etc. Specifică acestei categorii de compuse este repetabilitatea celui de-al doilea termen care poartă sensul de superlativ: *element-cheie, martor-cheie, caz-limită, termen-limită* etc.²

Categoria comparației, o categorie gramaticală specifică de altfel adjectivului și adverbului, se impune, așa cum am arătat, și unui număr restrâns de substantive prin formele obișnuite (comparația canonică), dar nu face obiectul cercetării noastre. Ne interesează în ce măsură construcțiile cu prefixoide reprezintă realizări ale comparației necanonice.

SUPER-, MEGA-, SUPRA-, MACRO-, pe de o parte, și *MINI-, MICRO-*, pe de altă parte, sunt particule care, fără a schimba semnificația obișnuită a numelui la care se adaugă, o completează prin adjoncție semică: [*foarte mare*]/ [*bun*], [*foarte mic*]. Prefixoidele superlative marchează intensitatea acțiunii sau a calității exprimate. Limba latină și vechea slavă, ca și limbile romanice și limbile slave moderne, au folosit aceste mijloace de intensificare. În limba română, prefixoidele vechi (*ARHI-, PREA-*) sunt concurate de cele noi (*EXTRA-, HIPER-, ULTRA- etc.*) în scopul exprimării aceluiași valențe superlative³.

În cele ce urmează, vom prezenta câteva dintre substantivele compuse cu prefixoide în contexte de limbă actuală din presa scrisă sau din reclame publicitare.

1. După criteriul ocurenței și al dispersiei, formațiile cu *SUPER-* sunt cele mai frecvente în limba actuală. Structurile astfel compuse sunt prezente în contexte foarte variate. În primul rând, sunt foarte frecvente în presă, pentru că ea reflectă cel mai bine realitatea lingvistică actuală și, mai mult decât atât, influențează, la rândul ei, comportamentul lingvistic al vorbitorilor. Dacă, inițial, prefixoidele aveau caracter cult, științific și circulau în limbajul specializat, mass-media le preferă datorită impactului pe care substantivele gradate îl au asupra vorbitorului. Nu excesul interesează, ci forța indusă de particula care emfatizează. Termenul astfel desemnat atrage atenția asupra sa și traduce într-o manieră lingvistic economică o calitate superlativă.

Predilecția pentru prefixoidul *SUPER-* o demonstrează utilizarea lui în combinații foarte diferite:

*Toți candidații la președinție se întrec în a-și exprima dragostea față de **super-finanțistul** american. (D., ian., 2000)*

*După cum spun ziarele americane, a fost o căsătorie demnă de o **superproducție** hollywoodiană. (F. A., dec., 2000)*

***Superproducție** în stilul clasic al filmului american de epocă, „Gladiator” reînvie producțiile istorice ale anilor '50. (F. A., apr., 2001)*

*Bravo-**Supershow** 2000, eveniment sponsorizat de Ericsson a fost un adevărat superspectacol muzical. (U., dec., 2000)*

Raymond James Stadium din Tampa Bay, Florida găzduiește azi **Superbowl XXXV**. (T. C., ian., 2001)

*Suntem conștienți de puterea Galatei. Nu am uitat **Supercupa** Europei. (N., apr., 2001)*

*În **supershow-ul** „Lord of the Dance” vor dansa peste o sută de artiști. (N., mar., 2001)*

*Faptul că obiectul cultului lor este un asasin notoriu, un **super-dictator** – nu pare a deranja aceste suflete sensibile la durere. (R.L., apr., 2003)*

Anunțurile de la mica publicitate „speculează” astfel de tipare lingvistice pentru a deveni mai atractive:

Superofertă: *De închiriat spațiu comercial: 400 mp. (N., apr., 2001)*

Pe lângă exemplele din presa scrisă, trebuie să semnalăm existența compuselor cu prefixoide și în domeniul audio-vizualului. Se difuzează emisiuni ca **Superweek-end** (R. C.), reclame, spoturi publicitare: *Prinde **superoferta** Connex Go!* sau chiar filme cu astfel de titulaturi: **Superman**, **Superwoman**, **Jesus Christ Superstar**. Casetele audio au mențiuni ca: **Supercompilație pentru superchefuri** și conțin piese de tipul – **Superfemei** (*Body & Soul*).

Construcțiile de acest tip sunt probe suplimentare pentru interpretarea atașării prefixoidelor direct la o bază substantivală prin fenomenul clasic de elipsă. Ștergerea adjectivului calificativ se poate efectua pentru că însușirea exprimată de acesta se transferă semnificației substantivului-centru, fapt care permite gradarea: **supersemințe**, **superpateuri** etc.

Structurile cu prefixoidul **SUPER-** s-au transformat în veritabile denumiri generice: **Supermarket**, **Supermagazin**. Fenomenul este interesant pentru sintagmele **Supernova** și **Supersonic**. Sintagmele inițiale erau *Super Dacia Nova* sau *Super Avion Sonic*. Prin contiguitatea numelor s-a efectuat un transfer semantic și substantivul a fost anulat. Așa se explică faptul că, din punct de vedere formal, prefixoidul se atașează unor adjective care preiau semnificația substantivelor din construcția inițială, se comportă ca niște substantive și sunt tratate ca atare: *o supernovă* înseamnă o mașină cu marca respectivă.

Nuanța superlativă a prefixoidului **SUPER-** nu poate fi ignorată, chiar dacă aceeași unitate lexicală actualizează informații semantice diferite și chiar contradictorii, în funcție de contextul reprezentat de substantivul-bază; astfel, în cazul lui *supermagazin*, prefixoidul completează sensul cuvântului la care se atașează cu semul [foarte mare]. Același prefixoid, atașat unui alt substantiv, permite o construcție diferită: *superprețuri*, actualizând semul [foarte mic]. Dacă, în primul exemplu, **SUPER-** este simțit ca o modalitate de a exprima concis ideea abundenței și a dimensiunilor mari ale unui magazin, în cazul celui de-al doilea, același element aduce în prim plan un sem nou, acela de [avantajos], [scăzut] necesar unei reclame percutante pentru potențialii cumpărători. Disponibilitatea semantică a prefixoidelor este, așadar, extrem de largă și permite înregistrarea unor structuri contrare, valide. Ceea ce rămâne constant nu este informația semantică proprie formantului, ci aceea de superlativ.

Permanentă concurență în care se află cu o construcție echivalentă în care **SUPER-** funcționează ca adjectiv invariabil, demonstrează productivitatea lui în limba actuală. Construcția cu prefixoid este mai familiară decât cea cu adjectivul corespondent în condițiile în care ambele formații sunt colocviale, deci imposibil de întâlnit în limba literară standard, scrisă (care rămâne fidelă mijloacelor canonice de exprimare a superlativului): *o supermașină*, *o mașină super*; *o superpetrecere*, *o petrecere super*.

Construcțiile cu prefixoidul *SUPER-* au, din ce în ce mai frecvent, un concurent realizat prin utilizarea lui *HIPER-*⁴: **hipermarket, hipermagazin**:

Hipermarket-ul Carrefour-Militari, Șoseaua București-Pitești, vă oferă modelul de boiler electric Niagara. (I., nov., 2002)

Carrefour extinde suprafața de vânzare a hipermarketului din Militari. (L., apr., 2003)

Varianta grafică *HYPER-* se justifică prin franceză și demonstrează, la nivel grafic, instabilitatea construcției. Este o situație firească, dat fiind statutul neologic al prefixoidului, destul de puțin prezent în limba familiară. Variația grafică, în condițiile atașării la aceeași bază, este un indiciu al procesului încă neîncheiat de adaptare la limba română a construcțiilor prezentate mai sus.

2. Alături de compusele cu *SUPER-*, apar formații cu prefixoidul *SUPRA-*, dar construcțiile nu sunt sinonime sau, mai bine spus, există o serie de contexte comune, dar și contexte în care semnificațiile elementelor de compunere sunt esențial diferite, dezvoltând construcții paralele, nesubstituibile una prin cealaltă. În DN₃, *SUPER-* este definit ca element prim de compunere savantă cu semnificația: 1. adăugare, adunare, suprapoziție, exces. 2. care stă deasupra, superior, care trece dincolo, întrece; condiție, poziție superioară. 3. extraordinar, superlativ. Considerăm că sensul 3 este cel mai frecvent în limba actuală și deci că formațiile substantivale recent compuse cu prefixoidul *SUPER-* au, în primul rând, sensul acesta de superlativ. La rândul lui, *SUPRA-* este înregistrat în dicționar ca element prim de compunere savantă cu semnificația: 1. deasupra, peste, care se adaugă. 2. supliment, adăugare. 3. care trece peste o limită, exces. 4. transcendent, de dincolo de lumea sensibilă, supranatural. 5. superlativ, foarte, extraordinar.

Suprapunerea unora dintre sensurile celor două elemente se verifică prin posibilitatea substituirii lor în combinațiile în care apar, deci, la nivel sintagmatic: **superarbitru/ supraarbitru, superdoză/ supradoză**, în care apare identitate referențială și, prin urmare, variație liberă. În alte contexte adăugarea prefixoidelor la aceeași bază impune și o modificare de ordin semantic, termenii rezultați trimitând la realități diferite. Astfel, **superofertă** semnifică oferta de calitate superioară, în timp ce **supraoferta** este oferta mai avantajoasă, făcută eventual în contextul unei licitații. De asemenea, **superproducție** este o producție superioară, din punct de vedere calitativ, în timp ce **supraproducția** presupune o parte a producției care depășește posibilitățile desfacerii. În general, substantivele din sfera producției economice permit adjoncția celor două elemente de compunere cu modificarea semantică aferentă: **superprodus/ supraprodus, superprofit/ supraprofit, superpreț/ suprapreț** etc. Ambele formații propun o semnificație de superlativ, incluzând semul [*peste măsură*], dar această superioritate este de ordin calitativ pentru *SUPER-* și de ordin cantitativ pentru *SUPRA-*. Atunci când apare, ideea de cantitate, de dimensiune, de proporție se referă la noțiuni mai concrete. În schimb, ideea de calitate, de valoare, de importanță se referă la noțiuni abstracte.

În unele contexte, superioritatea este relativă, neputându-se distinge între cele două grade de intensitate: comparativ de superioritate sau superlativ⁵.

După ce primele tranzacții pe aprilie s-au realizat la un preț de 28600 lei, supraoferta de dolari din piață a obligat operatorii să își reia pozițiile. (N., mar., 2001)

3. *MINI-* este prefixoidul cu cea mai frecventă ocurență în limbajul actual pentru marcarea unor termeni din planul opus lui *SUPER-*, *SUPRA-* și anume acela al miniaturalului. De origine latină, el a pătruns în română prin filieră franceză. Indiferent de substantivul căruia i se atașează, *MINI-* completează semnificația cu semul [mai mic]

realizând astfel gradarea la un alt nivel, al comparativului de inferioritate: *minimarket*, minibar, minitest. *MINI-* apare în numele unor magazine: *Miniprix*, *Minimall*, sau în titlul unor rubrici de revistă: *Minicronica* mondenă (F.), în denumirea unor produse alimentare: *minichec*, *miniruladă*, *minitort* de înghețată, *minipateuri*, *minicroissante*, a unor mijloace de transport: *minibus*, *minicar* sau în denumirea unor aparate casnice: *minicasetofon* (de mașină), *miniaspirator*, *minitelevizor* etc. Sfera lexicală a compuselor cu acest prefixoid este, așadar, extrem de largă, iar eterogenitatea semantică a termenilor la care se atașează demonstrează productivitatea lui în limba actuală.

Trebuie precizat însă că *MINI-* funcționează și ca adjectiv invariabil (ca și *SUPER-*), postpus. Exemplul cel mai relevant este acela al controversatului *minijupe*, din limba franceză, tradus *minijupă* sau calchiat *minifustă*. Construcția cu adjectiv invariabil fustă mini a stat, probabil, la baza construcției *minifustă*. În limba franceză, mini are la origine lat. minus și poate fi pus în relație cu minim, minuscul, miniatură, cu atât mai mult cu cât sensul elementului de compunere pledează pentru această apropiere. (*SMFC*, *V*).

În lipsa unui cuvânt suport, autonomia sintactică și semantică a termenului nu mai poate fi pusă la îndoială:

Economia americană s-ar afla într-o adevărată recesiune fără nici un fel de mini.

Nu se înverșunează prea rău împotriva *mini-ului* decana modei franceze⁶.

4. *MEGA-* este definit în *DN₃* ca element prim de compunere savantă, având sensul de „foarte mare”; (în sistemul metric) „de un milion de ori” și are în limba română etimon francez. Dacă prefixoidul apare mai ales în terminologia științifică, în presa ultimului deceniu se remarcă o creștere spectaculoasă a productivității și a circulației sale în contextul tendințelor de internaționalizare și intelectualizare a lexicului limbii române actuale⁷. Termenii compuși cu *MEGA-* impun marcarea la superlativ a termenului căruia i se atașează, transferând semnificația din sistemul metric în sintagme din limbajul obișnuit.

Ziarul „The Sun” mai dezvăluie ceva care ne lasă cu gura căscată: megastarul Michael Jackson doarme cu păpușile. (N., mar., 2001)

O simplă farsă îți poate aduce megacâștiguri în valoare de 66 de milioane de lei sau superhaine de la magazinul X-treme. (P., apr., 2003)

Formații ca *megaconcert*, *megaafacerist* sau *megaescroc* țin de o utilizare excesivă, de o stereotipie a unor expresii care atrag atenția.

Formația Phoenix, cel mai mare grup rock din România, cu o carieră de 40 de ani, va susține un megaconcert. (L., apr., 2003)

Utilizarea lui *MEGA-* are motivații obiective: economie lingvistică, originalitatea expresiei, dar și unele subiective, care țin de pretenția publicistului de a epata sau de tendința de exagerare a relatării. Compusele gazetărești cu *MEGA-* pot fi denotative, neutre, din punct de vedere stilistic, în discursul jurnalistic informativ și stilistice, expresive, atunci când apar ca asocieri insolite între baza, eventual argotică, și prefixoidul de origine savantă⁸: *megafită*, *megașușă*.

5. Nu în ultimul rând, vom analiza semnificația superlativă pe care o au alte două prefixoide: *MICRO-* și *MACRO-*. Motivația analizei împreună a celor două elemente de compunere este faptul că ele dau naștere unor construcții perechi: *macro-/microeconomie*, *macro-/microcentrală*, *macro-/microcosmos*, *macro-/microelement* etc. Termenii din limbajul științific interesează mai puțin decât utilizarea prefixoidului în limbajul uzual: *microstadion*, *microclub*, *microroman*, *microfită*. De origine grecească, *MICRO-* este un element prim de compunere savantă care are semnificația „microscopic, a miliona parte, mic” și se opune lui *MACRO-* care este definit în *DN₃* ca având semnificația „mare”,

„foarte mare”; *MACRO*- apare cu precădere în limbajul științific, prezența lui în sintagme din presă fiind destul de rară și eventual receptată ca forțată: *macrogașcă, macroșpagă*.

Glade – microspray! (P., apr., 2003)

Pierderea semelor superlative poate interveni face atunci când accentul nu mai cade pe ideea de foarte mare sau foarte mic; Aurel Rău își intitulează volumul din 1975 „*Micropoeme* și alte poezii”. De asemenea, *MICRO*- și *MACRO*- apar în denumirile unor instituții sau firme: *Micro Top Trading, Microenterprise Credit România, Micronet, Microsistem, Microsoft*. Semnificația lui *MICRO*- nu mai este aceeași, nu se mai leagă de ideea de mic (nu putem spune că Microsoft este o firmă mică sau puțin semnificativă).

De fapt, utilizarea prefixoidelor ca elemente de compunere a numelor unor firme este o tendință mai largă, devenită chiar clișeizantă: *Supercasa Invest, Superfood Company, Super Record, Minihotel Colibri, Minipensiune pentru copii* etc.

6. Exagerând semnificația superlativă a unui eveniment sau fenomen, apare destul de des în presa actuală marcarea redundantă prin cumul de prefixoide cu aceeași valoare (supraprefixare sau pluriprefixare⁹). Înțelesul compusului supraprefixat nu se stabilește prin concurența dintre cele două sau mai multe prefixe, ci, ca și în cazul prefixării unice, prin raportarea prefixului la sensul global al temei anterior prefixate.

Din acest mega-super-extraordinar show și concert n-au lipsit mulți. (N., apr., 2001)

La fel de redundantă este utilizarea lui *super-* alături de termeni marcați deja prin alte mijloace cu seme superlative și atunci contiguitatea este superfluă: *superVIP*.

Alteori, în limitele aceluiași enunț și chiar ale aceleiași sintagme sunt utilizate prefixoide diferite nu numai formal, ci și la nivel semantic:

Oarecum întâmplătoare, menționarea uneia dintre cărțile lui Stephen Koch pare să-i confere acestuia un ministatut de superstar intelectual în România. (D., apr., 2001)

Presa mizează, așadar, tocmai pe valorile prefixoidelor; în sintagma înregistrată, *MINI-* are rolul de a atenua dimensiunea pe care o propune *SUPER-*, convertindu-se, în același timp, în sursa unei subtile ironii în contextul unor sensuri conotate negativ. În alte situații, prefixoidele își pot menține valorile: *supermini-jupe, ultra-mini-car*.

7. Așa cum o dovedesc exemplele utilizate mai sus, structurile cu prefixoide reprezintă un tipar lexical productiv nu numai în limba română. Formații din engleză, adaptate sau preluate ca atare sunt numeroase (*supershow, megastar, superbowl*). În franceză, de asemenea, *SUPER-*, *MINI-* sunt utilizate inclusiv cu valoarea de adjectiv invariabil pe care am semnalat-o. Termeni din italiană, predispuși la includerea printre cuvintele internaționale, apar destul de des în presa românească: *supercalcio, supermercato* etc.

Perechea Simona și Roberto deține recordul la Superbacio. (F., aug., 1996)

Sub influența limbii franceze și engleze și, în special, sub influența limbajului presei și al reclamelor, limba italiană a adoptat și ea pe *SUPER-* în locul mai vechiului *SUPRA*¹⁰. Nuanța superlativă este mai evidentă și mai puternică în *SUPER-* și poate de aceea a fost adoptat pentru limbajul reclamelor.

În limba română, majoritatea construcțiilor sunt calchiate. Tiparul a răspuns, în același timp, unei tendințe a limbii, care a permis apoi crearea unor structuri autohtone, expresive.

Grafia construcțiilor, cu sau fără cratimă, este expresia statutului controversat al constituentului, după cum prevalează valoarea de prefixoid (și atunci se simte necesitatea unei noi ocurențe, aceea a cuvântului suport) sau de adjectiv invariabil (lexem autonom). Pe de altă parte, se pune problema gramaticalizării insuficiente, cratima fiind un indiciu al unui fenomen de compunere nefinit sau a unui calc.

Concluzii:

Prefixoidele superlative au, aşadar, rolul de a reda şi de a intensifica impresiile produse asupra oamenilor de elemente oarecare. Natura lor concisă şi expresivă, posibilitatea evitării perifrazelor sunt explicaţii ale utilizării lor pe scară largă, în locul mijloacelor lexicale obişnuite de marcarea a gradării.

Fenomenul, eminent lexical, are consecinţe importante la nivel sintagmatic, în cadrul grupului nominal, funcţionând ca mijloc de economie sintactică. Simţit de vorbitori ca structură rigidă, grupul [substantiv + adjectiv invariabil postpus] este înlocuit cu formaţia compusă cu prefixoid. Substantivul preia astfel întreaga semnificaţie gramaticală a grupului, inclusiv pe aceea a adjectivului evaluativ.

La nivelul comunicării, prefixoidele au o funcţie persuasivă, de manipulare prin exagerarea unui eveniment sau fenomen sau prin sugerarea depăşirii limitelor (superioare sau inferioare) normale. În condiţiile marcării termenilor prin mijloace necanonice ale gradării, transferul de seme superlative de la prefixoid la baza substantivală rămâne o modalitate de expresie validă. Nevoia de expresivitate, de exprimare a unor stări afective şi de marcarea a unui termen cu semnificaţie completabilă (pentru că, în principiu, prefixoidele completează semnificaţia substantivelor cu seme superlative) a impus în presa postdecembristă acest procedeu de compunere. Rezistenţa termenilor este, desigur, relativă, pentru că ei răspund unei realităţi spontane şi unei cerinţe de expresivitate deosebită. Ataşarea prefixoidelor cu valoare superlativă la baze substantivale rămâne însă un argument care susţine ipoteza extinderii categoriei gradării la substantiv. Este un mod de a insista asupra unei calităţi din raţiuni strict gazetăreşti (pentru ca reclama să fie mai atractivă) şi, în acelaşi timp, un exemplu de dinamică lexicală demn de luat în seamă.

NOTE:

- Dimitrescu, Florica – *Observaţii asupra lui mini-*, în SMFC, VI, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972
- Ficşinescu, Florica, Rizescu, Ion – *Fenomenul supraprefixării în limba română actuală* în SMFC, V, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969
- Gherman, Cristina, Vasiliu, Laura, GLR – *Super-, Supra-* în FCLR, II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978
- Rizescu, Ion – *Supraprefixarea sau cummulul de prefixe* în FCLR, II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978
- Seche, Luiza – *Elementul de compunere mini-* în SMFC, V, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969
- Stoichiţoiu-Ichim, Adriana – *Un prefixoid la modă – MEGA-* în „Actele Colocviului Catedrei de limba română”, 22-23 noiembrie, 2001, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002
- Ocheşeanu, Rodica – *Prefixe superlative în limba română* în SMFC, I, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959

ABREVIERI:

GLR – Gramatica Limbii Române

IZVOARE:

D. = „Dilema”	P. = Prima TV
F. = „Femeia”	R. C. = Radio Contact
F.A. = „Formula As”	R. L. = „România Literară”
I. = „Independent”	T.C. = „Tele Cablu”
L. = „Libertatea”	U. = „Unica”
N. = „Național”	

VALEURS SUPERLATIVES DES PREFIXOÏDES EN ROUMAIN ACTUEL
- DES EMPLOIS À BASE NOMINALE -
(Résumé)

L'article se donne pour but une analyse des prefixoïdes en roumain actuel, dans des contextes variés, pour identifier la tendance de la langue d'élargir la catégorie grammaticale de la comparaison. Il s'agit d'une modalité lexicale, qui suppose une intensification des qualités exprimées par les noms.

¹ GLR, 1966. La fel de atipice sunt situațiile în care se poate vorbi de pronume gradate (atunci când au valoare adjectivală) sau de intejecții gradate:

Dă poroncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veșnicie, după cum pășise și alți peșitori, poate mai ceva decât aceștia.

Vai de cel ce se smintește, dar mai vai de cel prin care vine sminteala. (Creangă)

În aceste situații, apariția unor grade de comparație se explică prin sensul lexical al cuvintelor respective și nu constituie o greșeală.

² Acest mijloc de marcare a superlativului absolut prin substantive – morfeme a fost semnalat de Florica Dimitrescu, 2002. Valoarea de morfem a substantivelor *fulger, maraton, cheie, limită* este susținută prin proba comutării (*personaj-model, personaj-etalon, personaj-exemplu; emisiune-mamut, emisiune-maraton*) și prin repetabilitatea lor, adică atașarea succesivă la mai multe substantive cu păstrarea valorii semantice de superlativ: *grevă-fulger, consfătuire-fulger; interviu-maraton, turneu-maraton; informație-șoc, imagine-șoc; element-cheie, martor-cheie; caz-limită, scor-limită, termen-limită, cifră-record, cursă-record; frază-mamut, sandale-mamut; experiență-pilot, librărie-pilot* etc).

³ În SMFC, I, 1959, Rodica Ocheșeanu semnalează procedeul prefixării superlative a unor substantive, pentru a marca intensificarea însușirilor sau noțiunilor exprimate. Autoarea inventariază utilizări ale unor prefixe mai vechi: *arhi-, baș-, prea-, răs- (răz-), stră-*, la care adaugă prefixe noi: *extra-, hiper-, super-, supra- și ultra-*. Pentru a produce un efect mai puternic, – arată Rodica Ocheșeanu – se recurge la acest procedeu, pentru că se referă la datele concrete ale simțurilor exterioare (prefixele superlative fiind la origine adverbe sau prepoziții locale). Atașarea prefixelor superlative noi la substantive este o consecință a influenței presei asupra limbii, care, trebuind să-și reînnoiască vocabularul, avea nevoie de formații concise și, în același timp, expresive. Pe de altă parte, – arată autoarea – din nevoia de a exprima unele stări afective momentane au apărut formații spontane, fără pretenția de a supraviețui, dar considerate necesare.

⁴ FCLR, II, 1978. Elena Carabulea și Cristina Gherman semnalează statutul neologic al lui *hiper-*, de origine grecească, împrumutat de limba română din limbile moderne, mai ales din franceză. Majoritatea compuselor cu *hiper-* aparțin terminologiei științifice (medicale), ca și *hipo-*, prefixul fiind simțit ca un element savant. Atunci când este folosit în limbajul familiar, prefixoidul își păstrează acest statut savant, caracterizând registrul cultivat al limbii.

⁵ FCLR, II, 1978. În analiza ocurențelor prefixelor *supra-* și *super-*, Cristina Gherman și Laura Vasiliu înregistrează și o serie de formații substantivale: *superarbitru, superconfort, supraapreciere, supraproducție, suprastructură* etc și semnalează, în cazul ambelor elemente de compunere, valoarea de

intensificare a unei însușiri exprimate de baza la care acestea se atașează. Intensitatea însușirii depășește limitele normalului, atingând un grad excesiv, valoare denumită de Ivan Evseev – “intensiv-saturativă”. De asemenea, superioritatea denumită de noi cantitativă este echivalentă pentru cele două autoare cu caracterul suplimentar: *suprataxă* "taxă suplimentară adăugată unei alte taxe", *suprasarcină* "sarcină suplimentară pe care o are de suportat un aparat" etc.

⁶ SMFC, V, 1969. Tratănd elementul de compunere *mini-*, Luiza Seche precizează caracterul internațional al acestui element de compunere (prezent și foarte productiv în engleză, franceză, italiană, spaniolă sau germană). Existența unui termen cu care acesta intră în opoziție și formează un cuplu, *maxi-* este semnalată și în limba română, însă mai puțin productiv: *fustă maxi*, *midi*, *mini* etc. De asemenea, în SMFC, VI, 1972, Florica Dimitrescu observa diferențe între utilizările lui *micro-* și *mini-*. Dacă primul apare în limbajul tehnic și poate da naștere și unor construcții în limba familiară, cel de-al doilea apare cu precădere în limbajul științific, pentru că are o semnificație cultă, savantă: *minimotor*, *minifilm* sunt resimțite de vorbitori oarecum peiorativ în raport cu *micromotor*, *microfilm*, în care semnificația miniaturală nu se mai încarcă printr-o conotație suplimentară.

⁷ Adriana Stoichițoiu-Ichim, 2002 realizează o analiză completă a prefixoidului *mega-*, în, utilizările sale, pe niveluri: etimologic, morfologic, semantic și stilistico-funcțional.

⁸ Id.

⁹ În FCLR, II, 1978, I. Rizescu menționează și acumularea de prefixe superlative (repetate sau diferite) ca aparținând vorbirii familiare, cu valoare expresivă. Vezi și SMFC, V, 1969, Florica Ficșinescu și I. Rizescu.

¹⁰ SMFC, I, 1959, Rodica Ocheșeanu, *art. cit.*

Bibliografie:

Carabulea, Elena,	– <i>Hiper-</i> în FCLR, II, Editura Academiei Republicii Socialiste
Gherman, Cristina	România, 1978
Dimitrescu, Florica	– <i>Un procedeu de exprimare a superlativului în româna actuală</i>
	în „Drumul neîntrerupt al limbii române”, Editura Clusium,
	Cluj-Napoca, 2002